

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра цивільного права і процесу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни “Цивільне право”

на тему : “Договір доручення”

Виконала: студентка групи ПР-34

Дячук К.В.

Керівник: к.ю.н, професор Лукасевич-Крутник І.С.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Голова _____

Члени комісії _____

Тернопіль - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ДОРУЧЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	
1.1. Поняття та юридична характеристика договору доручення.....	6
1.2. Співвідношення договору доручення з іншими цивільно-правовими договорами.	8
Висновки до розділу 1.....	11
Розділ 2. СТОРОНИ ТА ЗМІСТ ДОГОВОРУ ДОРУЧЕННЯ	
2.1.Сторони договору доручення.	12
2.2. Істотні умови та форма договору доручення.....	14
2.3. Права та обов’язки сторін за договором доручення.....	16
Висновки до розділу 2.....	18
Розділ 3. ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОГОВОРОМ ДОРУЧЕННЯ	
3.1. Підстави та наслідки припинення договору доручення.....	19
3.2. Відповідальність сторін за порушення умов договору.....	21
Висновки до розділу 3.....	23
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26

ВСТУП

Актуальність дослідження. Договір доручення є одним з ключових інститутів цивільного права, який відіграє важливу роль у багатьох правовідносинах. Цей правочин регулює взаємодію між сторонами, коли одна з них (повірений) зобов'язується здійснювати певні дії на користь іншої (довірителя), що можуть бути як майновими, так і немайновими. У сучасних умовах договір доручення застосовується в найрізноманітніших сферах, включаючи бізнес, представництво інтересів, консалтинг, управління активами та інші послуги, що є важливими для функціонування цивільного обороту.

З кожним роком значення договору доручення в юридичній практиці України зростає, що пов'язано з динамічними змінами в економічному та правовому середовищі. Зокрема, розвиток нових технологій та інструментів, а також глобалізація бізнесу, суттєво змінюють підходи до укладання та виконання таких договорів. В умовах сучасного економічного середовища договір доручення стає важливим інструментом для здійснення операцій, які потребують делегування повноважень, що, в свою чергу, вимагає відповідного правового забезпечення та сучасних підходів до його регулювання.

Актуальність дослідження цього договору полягає в необхідності визначення сучасного стану правового регулювання, виявлення існуючих прогалин у законодавстві та теоретичних підходах, а також пошуку шляхів удосконалення цієї правової категорії. Сучасні правові виклики, такі як інтеграція нових технологій, зміни в механізмах взаємодії між сторонами та потреба у вдосконаленні правозастосовчої практики, вимагають поглибленого аналізу та пошуку ефективних рішень для розвитку правового регулювання договору доручення.

Науково-практичне значення теми. Дослідження договору доручення має значний науково-практичний потенціал, оскільки дозволяє розширити розуміння цього правочину, розглянувши його не лише через призму теоретичних аспектів, але й через практичне застосування в цивільному обороті. Зокрема, виявлення і аналіз типових помилок та правових проблем, що

виникають при укладанні і виконанні договору доручення, може сприяти покращенню правозастосовчої практики та розвитку національної правової системи. Таке дослідження також має практичну значимість для юристів, які спеціалізуються на договірному праві, оскільки це дозволить їм точніше визначати права та обов'язки сторін, а також сприятиме більш ефективному захисту прав і інтересів учасників цивільних правовідносин.

Об'єктом курсової роботи є договір доручення як правова категорія цивільного права, його особливості, юридична природа, а також практичні аспекти застосування цього договору в цивільному обороті.

Предмет курсової роботи — це правове регулювання договору доручення в цивільному праві України, взаємодія сторін у межах цього договору, а також порядок його укладання, виконання та припинення.

Метою курсової роботи є комплексний аналіз договору доручення як інституту цивільного права, вивчення його правової природи, визначення основних принципів укладання, виконання та припинення такого договору, а також аналіз відповідальності сторін за порушення умов договору.

Завданням дослідження є:

1. З'ясування поняття договору доручення, його основних характеристик та особливостей у порівнянні з іншими цивільно-правовими договорами.
2. Аналіз прав і обов'язків сторін договору доручення.
3. Вивчення істотних умов договору доручення та його форми.
4. Дослідження підстав і наслідків припинення договору доручення.
5. Оцінка відповідальності сторін за порушення умов договору доручення.

Методологія дослідження включає в себе системний підхід, який дозволяє охопити всі аспекти досліджуваної теми, порівняльно-правовий аналіз для виявлення особливостей правового регулювання договору доручення в

Україні та інших країнах, а також методи аналізу та синтезу, що сприяють глибшому розумінню правової природи договору доручення.

Джерельною базою при написанні курсової роботи стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Ю. Алексашина, О. Берназ-Лукавецької, Н. Горбової, І. Костіва та О. Кузьменка, Н. Дихти, В. Долі, О. Кузьмича, М. Лук'янчука та Г. Амбруш, О. Михалюк, Н. Мяловицької та Н. Златіної та інших. Ці джерела стали основою для формулювання теоретичних висновків, а також для аналізу нормативно-правової бази, що регулює договір доручення в Україні.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, 3 розділи та 7 підрозділів, висновків та списку джерел, який містить 28 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 28 сторінок.

Розділ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ДОРУЧЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

1.1. Поняття та юридична характеристика договору доручення

Договір доручення є одним із ключових інститутів зобов'язального права, що забезпечує можливість передачі представницьких повноважень від однієї особи іншій на підставі волевиявлення. Він активно використовується в сучасній цивільно-правовій практиці, зокрема в сфері підприємництва, адвокатської діяльності, фінансового та майнового представництва. Юридична природа договору доручення полягає у тому, що одна сторона — довіритель — уповноважує іншу сторону — повіреного — здійснити від її імені певні юридично значущі дії, а повірений зобов'язується виконати ці дії у межах наданих повноважень.

Цивільне законодавство України передбачає регулювання договору доручення у статтях 1000–1009 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України), які встановлюють загальні правила укладення, виконання та припинення цього виду зобов'язання. Відповідно до ст. 1000 ЦК України, за договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені другої сторони (довірителя) певні юридичні дії, причому остання зобов'язується створити необхідні умови для цього та, за загальним правилом, виплатити винагороду, якщо інше не передбачено домовленістю сторін чи характером доручення [25].

Договір доручення має три ключові ознаки: двосторонність, консенсуальність та оплатність або безоплатність. Двосторонність означає, що угода створює взаємні права й обов'язки для обох сторін — довірителя та повіреного. Довіритель має право вимагати від повіреного виконання доручення відповідно до його вказівок, а також може бути зобов'язаним надати необхідні кошти, документи чи інформацію для виконання завдання. У свою чергу, повірений має право діяти від імені довірителя, укладати угоди чи вчиняти інші юридичні дії, а за наявності домовленості — отримати винагороду. Водночас повірений зобов'язаний діяти добросовісно, в інтересах довірителя, уникаючи

конфлікту інтересів і дотримуючись умов договору. Така взаємність забезпечує баланс прав та обов'язків, що є основою договірних відносин [27].

Консенсуальність договору доручення полягає в тому, що він вважається укладеним з моменту, коли сторони досягли згоди щодо всіх істотних умов, таких як предмет договору, повноваження повіреного чи строк виконання. Для цього не потрібна передача майна чи інші додаткові дії — достатньо лише волевиявлення сторін. Щодо оплатності чи безоплатності, то договір може передбачати винагороду для повіреного, якщо це прямо обумовлено сторонами. Якщо ж домовленості про оплату немає, договір за замовчуванням вважається безоплатним, що відображає гнучкість цієї правової конструкції. Ці ознаки підкреслюють представницьку природу договору, де дії повіреного безпосередньо впливають на правове становище довірителя [2].

Юридична характеристика договору доручення полягає в його спрямованості на здійснення саме юридичних дій, тобто таких, що мають правове значення, змінюють, припиняють або створюють цивільні права і обов'язки. Це є основною відмінністю договору доручення від суміжних договорів (зокрема договору підряду чи договору на надання послуг), в яких предметом є фактичні дії [3].

З точки зору юридичної доктрини, договір доручення є формою добровільного представництва, оскільки повірений діє на підставі волі довірителя, а не на підставі закону чи судового рішення. Водночас цей договір може поєднуватися з іншими формами довіреності, зокрема в адміністративно-правовій сфері (наприклад, у відносинах з органами державної влади чи банківськими установами) [4].

У структурному розумінні договір доручення є правочином, що породжує зобов'язання з виконання дій в інтересах іншої особи, тому його правовий режим охоплює як загальні положення про зобов'язання (розділ II ЦК України), так і спеціальні норми щодо представництва (статті 237–250 ЦК України). Договір може бути укладений як у письмовій, так і в усній формі, але у випадках,

передбачених законом (наприклад, для вчинення нотаріальних дій або представництва в суді), дотримання письмової форми є обов'язковим [7].

Цікавим є історичний аспект договору доручення: його коріння сягають ще римського приватного права, де він існував під назвою *mandatum* і передбачав безоплатне виконання доручення довірителя. У сучасному цивільному законодавстві України простежується рецепція багатьох положень класичного римського підходу, зокрема відносно змісту повноважень, можливості відмови від виконання доручення та відповідальності сторін [4].

Отже, договір доручення — це гнучкий та універсальний інструмент цивільного права, який дозволяє організовувати правовідносини на основі довіри, правосуб'єктності та взаємної згоди. Його застосування є особливо важливим в умовах ринкової економіки, де потреба в професійному представництві й делегуванні повноважень набуває дедалі більшого значення [1, с. 70].

1.2. Співвідношення договору доручення з іншими цивільно-правовими договорами

Договір доручення займає особливе місце серед цивільно-правових договорів, оскільки його предметом є саме юридичні дії, що вчиняються повіреним від імені довірителя. У цьому контексті важливо чітко окреслити межі його дії, а також визначити його відмінності від інших суміжних договорів, які, хоч і мають подібні риси, але відрізняються за змістом, метою та юридичними наслідками. У правозастосовній практиці часто виникає потреба у розмежуванні договору доручення з такими договорами, як договір комісії, агентський договір, договір підряду та договір на надання послуг.

Перед розглядом специфіки договору доручення та його відмінностей від інших цивільно-правових договорів, доцільно звернути увагу на загальну класифікацію зобов'язальних правовідносин. У межах цивільного права існує низка договорів, що регулюють виконання певних дій однією стороною на користь іншої. Зокрема, до таких договорів належать: договір доручення, договір

комісії, агентський договір, договір підряду, договір про надання послуг та договір довірчого управління майном. Всі ці правочини мають спільну рису — надання певних дій або результату на користь іншої особи, проте істотно різняться за характером прав та обов'язків сторін, предметом договору, формою представництва і юридичними наслідками [2; 25].

Ці договори поділяються на оплатні та безоплатні, консенсуальні та реальні, а також такі, що спрямовані на досягнення матеріального або нематеріального результату. Наприклад, договір підряду та надання послуг зазвичай спрямовані на досягнення фактичного результату, тоді як договір доручення, комісії чи агентський договір — на вчинення юридичних дій. Розуміння співвідношення між ними має важливе значення як для правозастосовної практики, так і для правильного вибору правової конструкції при укладенні договору. Тому наступний аналіз дозволить виокремити специфіку договору доручення серед інших подібних зобов'язальних правовідносин, звертаючи увагу на юридичну природу, функції та правові наслідки, які виникають для сторін [12, с. 49].

Насамперед слід відрізнити договір доручення від договору комісії, який має схожу правову природу, але є самостійною договірною конструкцією. За договором комісії комісіонер вчиняє правочини не від імені довірителя, а від свого імені, але за рахунок комітента. У договорі доручення повірений діє від імені довірителя, тому всі правові наслідки (права та обов'язки) виникають безпосередньо у довірителя. Ця відмінність є принциповою, оскільки визначає характер представництва, правосуб'єктність сторін у зовнішніх відносинах, а також юридичну відповідальність [3].

Іншим подібним за формою, але відмінним за змістом, є агентський договір, який також може передбачати вчинення юридичних та фактичних дій в інтересах іншої особи. Проте агентський договір має ширший предмет, оскільки може включати не лише юридичні, а й фактичні дії. Крім того, агент — це особа, яка професійно надає послуги на ринку, а характер відносин має переважно

комерційний характер. Договір доручення, натомість, може бути як комерційним, так і некомерційним, і не завжди передбачає оплатність [2].

Щодо договору підряду, то основною відмінністю є характер дій виконавця. У договорі підряду підрядник зобов'язується виконати певну матеріальну (фактичну) роботу (наприклад, будівельні чи ремонтні роботи), тоді як у договорі доручення йдеться виключно про вчинення юридично значущих дій. Наприклад, підписання договору купівлі-продажу від імені іншої особи — це предмет договору доручення, а виготовлення меблів — предмет підряду. Також у підряді результат є матеріальним і має самостійну цінність, у той час як у договорі доручення — результатом є юридичний ефект, досягнутий у правовому полі [1, с. 69].

Варто згадати і договір на надання послуг, у межах якого одна сторона зобов'язується надати послугу, що не має матеріального втілення (наприклад, консультаційні, освітні послуги), але й не передбачає представництва. Таким чином, у договорі на надання послуг повірений (виконавець) діє від власного імені, а не від імені замовника, і результат дій не породжує юридичних наслідків для третіх осіб [12, с. 49].

Важливим також є співвідношення договору доручення з договором довірчого управління майном, який передбачає передачу майна в управління, але управитель діє в межах свого статусу, а не як представник власника майна. У договорі доручення повірений не отримує у власність або управління майно довірителя, а лише має повноваження на здійснення певних юридичних дій [4].

На підставі наведеного аналізу можна зробити висновок, що ключовими критеріями для відмежування договору доручення від інших договорів є характер дій (юридичні чи фактичні), форма представництва (від імені чи від свого імені), обсяг повноважень, можливість дій в інтересах третьої особи та юридичні наслідки для сторін.

Таким чином, хоча договір доручення може мати спільні риси з іншими цивільно-правовими договорами, його унікальність полягає в поєднанні представництва, спрямованості на юридичний результат та особистої довіри між

сторонами. Ці елементи визначають як практичну значущість договору, так і його фундаментальне місце в системі цивільного права [13, с. 20; 6, с. 46].

Висновки до розділу 1

У цьому розділі було детально розглянуто загальну характеристику договору доручення в цивільному праві, зокрема його поняття, сутність та особливості. Договір доручення, що є одним із основних видів договорів, відіграє важливу роль у регулюванні цивільних правовідносин, оскільки дозволяє довірителям делегувати виконання певних завдань третій особі — повіреному. Цей правочин базується на принципах довіри та добровільності, що створює умови для ефективного виконання зобов'язань обома сторонами.

Поняття договору доручення визначено в Цивільному кодексі України, і його застосування має широке поле в практиці, від бізнесових до побутових відносин. Договір доручення має специфічні риси, що відрізняють його від інших видів договорів, зокрема обов'язок повіреного діяти в інтересах довірителя, а також можливість передавати виконання доручення третім особам у випадку, коли це дозволено умовами договору або коли це відповідає законодавству.

Розгляд історичних коренів та розвитку цього інституту вказує на його глибоке коріння в римському праві, де він уже виявлявся як інструмент управління майновими правами та виконанням певних зобов'язань. Сучасне розуміння договору доручення в Україні є результатом рецепції римського приватного права, що надає йому певні традиції та принципи.

Отже, договір доручення має важливе значення у правовому регулюванні цивільних відносин, дозволяючи сторонам ефективно делегувати повноваження, чітко визначати умови виконання зобов'язань та забезпечувати належне виконання доручених завдань. Цей інститут є ключовим для функціонування цивільного обороту та сприяє розвитку правової взаємодії між громадянами та юридичними особами.

Розділ 2. СТОРОНИ ТА ЗМІСТ ДОГОВОРУ ДОРУЧЕННЯ

2.1.Сторони договору доручення

У договорі доручення, як і в будь-якому двосторонньому зобов'язанні, беруть участь дві сторони — довіритель і повірений. Обидві сторони виступають суб'єктами цивільного права, що мають належний обсяг цивільної правоздатності та дієздатності для укладення договору та реалізації своїх прав і обов'язків у межах цього зобов'язання. Специфіка договору доручення полягає в тому, що його суть — це вчинення повіреним юридично значущих дій від імені та в інтересах довірителя, що безпосередньо пов'язане з інститутом представництва.

У договорі доручення беруть участь довіритель і повірений — суб'єкти цивільного права з необхідною правоздатністю та дієздатністю, де повірений вчиняє юридично значущі дії від імені та в інтересах довірителя, що відображає суть представництва.

Довіритель — це особа, яка надає повноваження повіреному вчиняти певні дії від її імені. Довірителем може бути як фізична, так і юридична особа, яка володіє повною цивільною дієздатністю. Якщо ж фізична особа має обмежену дієздатність, то вона не може самостійно укласти договір доручення, оскільки такий договір тягне за собою правові наслідки, що вимагають здатності самостійно здійснювати юридично значущі дії [2].

Важливою ознакою довірителя є наявність інтересу в юридичних діях, які вчинятиме повірений. Довіритель визначає зміст доручення, межі повноважень повіреного, спосіб виконання доручення, а також може в будь-який момент змінити або відкликати свої вказівки, що свідчить про високий рівень диспозитивності в цих правовідносинах [6, с. 45].

Повірений — це особа, яка зобов'язується вчинити від імені довірителя певні юридичні дії. Як і довірителем, повіреним може бути як фізична, так і юридична особа, за умови наявності належного рівня дієздатності. Особливість повіреного полягає у тому, що він виступає представником довірителя, тобто реалізує надані йому повноваження не у власних інтересах, а в інтересах іншої

особи, що суттєво відрізняє договір доручення від інших договорів, де сторони діють винятково у власних цілях [7].

Повірений може бути:

- Професійним представником (наприклад, адвокатом, нотаріусом, брокером, агентом), який надає послуги на договірній основі;
- Непрофесійним представником — наприклад, родичем або знайомим довірителя, який добровільно погоджується вчинити для нього певні юридичні дії.

Важливим аспектом є також те, що за договором доручення може бути передбачена можливість передоручення, тобто повірений має право передати виконання доручення іншій особі лише за наявності прямої згоди довірителя або у разі крайньої необхідності. Особа, якій було передано доручення, називається заступником повіреного, і вона також має діяти від імені довірителя. У такому випадку відповідальність за дії заступника несе повірений, якщо інше не передбачено договором або законом [9, с. 399].

Щодо цивільно-правового статусу сторін, важливо зазначити, що повірений не набуває прав або обов'язків за правочинами, які він уклав, якщо діяв в межах повноважень. Усі правові наслідки таких дій покладаються на довірителя, що знову ж таки підкреслює представницький характер договору доручення [13, с. 21].

Таким чином, особливості правового статусу сторін у договорі доручення полягають у наступному:

- довіритель надає повноваження і визначає межі дій повіреного;
- повірений діє від імені та в інтересах довірителя;
- правові наслідки дій повіреного настають безпосередньо для довірителя;
- сторони повинні мати відповідну правоздатність і дієздатність для укладення договору;

- характер правовідносин між сторонами побудований на високому рівні довіри, що підкріплюється можливістю одностороннього припинення договору.

Це показує, що сторони договору доручення мають чітко визначені ролі, функції та правовий статус, що забезпечує ефективність і передбачуваність представницьких правовідносин у цивільному праві України [3; 4; 12, с. 50].

2.2. Істотні умови та форма договору доручення

Договір доручення, як і будь-який інший цивільно-правовий договір, повинен відповідати вимогам законодавства щодо змісту та форми. Його укладення можливе лише за умови наявності істотних умов, тобто таких, без яких договір не може вважатися дійсним. Згідно з Цивільним кодексом України, договір доручення є консенсуальним, двостороннім і, за загальним правилом, оплатним, хоча може бути й безоплатним, якщо інше не передбачено умовами самого договору або не впливає з його змісту.

Найважливішою істотною умовою договору є предмет — конкретні юридичні дії, які має вчинити повірений від імені та в інтересах довірителя. Ці дії мають бути спрямовані на набуття, зміну або припинення прав та обов'язків довірителя. Якщо у договорі відсутній опис таких дій або він сформульований нечітко, правочин не може вважатися укладеним. На думку дослідників, “предмет договору має бути настільки конкретизованим, щоб обидві сторони однаково розуміли обсяг доручених дій” [2].

Наступним важливим елементом є визначення сторін договору. Довірителем може бути будь-яка фізична або юридична особа, що має необхідну цивільну дієздатність. Те саме стосується і повіреного. Якщо сторони не мають повної дієздатності або порушено інші вимоги щодо їх правового статусу, договір може бути визнаний недійсним. Як зазначає О. Ю. Піддубний, “правосуб'єктність сторін договору — це гарантія реалізації їхніх прав і обов'язків у межах правового простору” [12, с. 49].

Ще однією умовою, яка має бути погоджена сторонами, є обсяг повноважень повіреного. У договорі необхідно чітко вказати, які саме дії він має право вчиняти. За відсутності конкретного переліку таких дій діє загальне правило: повірений виконує всі дії, необхідні для досягнення мети, передбаченої договором. У цьому контексті істотним є і питання передоручення, тобто можливість повіреного передати виконання обов'язків іншій особі, якщо це дозволено договором або виправдано обставинами. Передоручення без дозволу довірителя тягне за собою відповідальність повіреного за дії третьої особи, як за свої власні [3].

Щодо строку виконання доручення, то його вказівка не є обов'язковою умовою, проте у практиці укладання таких договорів вона часто використовується для визначеності правовідносин. Якщо строк у договорі не встановлений, він вважається чинним до моменту його припинення за ініціативою однієї зі сторін або з інших підстав, передбачених законом. В. В. Луць справедливо підкреслює, що “строк у договірних правовідносинах — це не лише технічна категорія, а й один із елементів правової визначеності сторін” [8, с. 46].

Форма договору доручення також має значення. Відповідно до ст. 208 Цивільного кодексу України, договір доручення підлягає укладенню в письмовій формі, якщо він укладається між юридичними особами, якщо хоча б одна із сторін є юридичною особою, або якщо договір укладається на строк більше одного року. Крім того, письмова форма обов'язкова, коли доручення стосується вчинення правочинів, які самі по собі потребують нотаріального посвідчення чи державної реєстрації. В інших випадках закон не забороняє усної форми, але з огляду на доказове значення письмової форми вона є рекомендованою. Н. А. Мяловицька та Н. Е. Златіна зазначають: “Документальне оформлення договору забезпечує не лише фіксацію волевиявлення сторін, а й юридичну визначеність подальших дій” [10, с. 70].

Таким чином, істотні умови договору доручення формують його зміст і юридичну силу, а дотримання належної форми — запорука його легітимності.

Без чіткого визначення предмета, сторін та повноважень повіреного договір втрачає свою функціональну здатність як регулятор цивільно-правових відносин.

2.3. Права та обов'язки сторін за договором доручення

Договір доручення належить до категорії зобов'язальних правовідносин, у яких чітко окреслюються права та обов'язки кожної зі сторін — довірителя та повіреного. Вони тісно взаємопов'язані й базуються на принципах добросовісності, взаємної відповідальності та поваги до інтересів іншої сторони. Юридична природа договору передбачає, що кожна сторона має як активну (правову), так і пасивну (обов'язкову) роль.

Активна роль у договорі доручення — це правомочності (права) сторони, які дозволяють їй вимагати виконання певних дій від іншої сторони або самостійно вчиняти дії, передбачені договором [25]. Наприклад, довіритель має право вимагати від повіреного виконання доручення, а повірений — право діяти від імені довірителя.

Пасивна роль — це обов'язки, покладені на сторону договору, які вона повинна виконати. Наприклад, довіритель зобов'язаний надати повіреному необхідні кошти чи інформацію, а повірений — виконати доручення добросовісно та в інтересах довірителя [25].

Ці ролі взаємопов'язані, оскільки права однієї сторони кореспондують обов'язкам іншої, забезпечуючи баланс інтересів.

Права та обов'язки довірителя передусім полягають у забезпеченні повіреного усім необхідним для належного виконання доручення. Це включає надання необхідних документів, інструкцій, засобів, повноважень (зокрема, довіреності), а також виплату винагороди, якщо договір є оплатним. Довіритель має право контролювати процес виконання доручення, вимагати звіт про його виконання, а також у будь-який момент відмовитися від договору, попередивши про це повіреного (ст. 1000, 1009 ЦК України). Водночас довіритель зобов'язаний компенсувати повіреному витрати, понесені ним під час виконання

доручення, навіть якщо доручення було безоплатним, за умови, що ці витрати були необхідними та обґрунтованими [3].

Як підкреслюють науковці, “повірений не повинен нести фінансових втрат через виконання дій в інтересах довірителя, тому обов’язок компенсації витрат є невід’ємною частиною зобов’язання” [6, с. 45]. У випадку невиконання цього обов’язку довіритель несе цивільно-правову відповідальність.

Повірений, у свою чергу, зобов’язаний діяти добросовісно, в межах наданих йому повноважень, з урахуванням інтересів довірителя. Він повинен виконати доручення особисто, якщо інше не передбачене договором чи не впливає з обставин (ст. 1005 ЦК України). Виконання доручення іншою особою можливе лише за умови попереднього дозволу або крайньої необхідності, при цьому відповідальність за дії цієї особи несе повірений. Після виконання доручення повірений зобов’язаний надати звіт та передати все одержане внаслідок виконання доручення довірителю.

У науковій літературі справедливо зазначено, що “повірений має діяти так, як діяв би обачний і розсудливий господар у власних інтересах, інакше доручення втрачає правову природу взаємної довіри” [7]. Повірений також має право на винагороду, якщо договір є оплатним, а також на відшкодування витрат, пов’язаних з виконанням доручення. Якщо довіритель відмовляється від договору, повірений має право на оплату вже виконаних ним дій.

Цивільне законодавство передбачає можливість для обох сторін достроково припинити договірні відносини. Так, як довіритель, так і повірений можуть відмовитися від договору в будь-який момент, але при цьому зобов’язані завчасно повідомити іншу сторону, аби уникнути збитків або правової невизначеності. Як зазначається в правовій доктрині, “принцип диспозитивності у цивільному праві дозволяє сторонам вільно припиняти зобов’язання, але реалізація цього права не повинна порушувати баланс інтересів” [1, с. 70].

Таким чином, права й обов’язки сторін за договором доручення ґрунтуються на взаємній відповідальності, правовій рівності та свободі договору. Вони є не лише засобом забезпечення належного виконання договору, а й

важливим інструментом правового захисту інтересів кожної сторони у межах цивільних правовідносин.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі курсової роботи детально розглянуто сторони та зміст договору доручення, а також розкрито основні аспекти прав та обов'язків сторін цього правочину. Важливість чіткого визначення сторін договору доручення полягає в тому, що це дозволяє забезпечити правильне виконання зобов'язань і визначити відповідальність учасників правовідносин. Договір доручення, зокрема, встановлює чіткі межі між довірительом та повіреним, що є основою для ефективного та юридично обґрунтованого виконання завдань, які передбачає цей правочин.

Аналіз істотних умов договору доручення показав, що до них належать: предмет договору, права та обов'язки сторін, порядок виконання доручення, строк його виконання. Ці умови є необхідними для створення законного та взаємозрозумілого правовідношення між учасниками договору. Водночас, підбір форми договору доручення також має важливе значення, оскільки форма договору впливає на його дійсність та можливість доказування умов, що були погоджені сторонами.

Правам і обов'язкам сторін договору доручення приділено значну увагу, адже саме ці аспекти визначають рівень правової відповідальності та можливість захисту інтересів кожної з сторін. Повірений зобов'язаний діяти в інтересах довірителя, виконувати доручення належним чином та дотримуватися умов договору. Довіритель, у свою чергу, зобов'язаний надати необхідну інформацію та оплатити виконану роботу.

Загалом, договір доручення має чітко визначену структуру, в якій важливу роль відіграють як конкретні умови договору, так і взаємні права та обов'язки сторін. Завдяки цьому, договір доручення є одним з найбільш гнучких і ефективних правових механізмів для організації цивільних правовідносин, що передбачають делегування повноважень однією стороною іншій.

Розділ 3. ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОГОВОРОМ ДОРУЧЕННЯ

3.1. Підстави та наслідки припинення договору доручення

Договір доручення, як специфічна форма зобов'язальних правовідносин, передбачає не лише особливості укладення та виконання, а й чіткий порядок його припинення. Правове регулювання цього питання здійснюється насамперед Цивільним кодексом України, а також окремими нормативно-правовими актами та судовою практикою.

Відповідно до статті 1008 Цивільного кодексу України, договір доручення припиняється у разі:

1. Виконання повіреним доручення. Це найбільш природна підстава припинення зобов'язання, яка засвідчує досягнення мети договору. При цьому повірений зобов'язаний надати звіт про виконане та передати все одержане в процесі виконання довірителю.

2. Відмови однієї зі сторін від договору. Як повірений, так і довіритель можуть у будь-який момент відмовитися від договору. Така можливість прямо передбачена законодавством, оскільки договір доручення має фидуціарний (довірчий) характер. Стаття 1009 ЦК України вказує: «Повірений має право відмовитися від виконання доручення, а довіритель — відкликати його, але таке відкликання не повинно порушувати прав третьої особи» [16].

3. Смерті фізичної особи — повіреного або довірителя, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою. У силу особистого характеру договору, який ґрунтується на довірі, його продовження після смерті або втрати дієздатності сторони є неможливим. Це положення також узгоджується з підходом, закладеним ще в римському праві, яке розглядало договір доручення як такий, що неможливо передати в спадщину [4].

4. Припинення юридичної особи, яка є однією зі сторін договору. У випадку ліквідації юридичної особи-довірителя або повіреного правовідносини припиняються автоматично, за винятком випадків правонаступництва, якщо це прямо не заборонено договором або законом.

5. Настання обставин, передбачених самим договором. У договорі сторони можуть самостійно визначити строки, події або інші обставини, з настанням яких договір вважається припиненим. Такий механізм повністю відповідає принципу свободи договору, закріпленому у ст. 627 ЦК України.

Крім наведених, слід враховувати й положення Постанови Вищого господарського суду України № 28/209-06 від 21.12.2006 р., де зазначено, що у випадку істотного порушення однією із сторін умов договору, інша сторона має право ініціювати його дострокове припинення [15].

Наслідки припинення договору доручення також мають суттєве правове значення. Перш за все, повірений зобов'язаний надати звіт про виконання доручення та передати все одержане внаслідок дій, вчинених на користь довірителя. У разі припинення договору до повного виконання, довіритель зобов'язаний оплатити уже виконану частину доручення, а також компенсувати витрати, пов'язані з його виконанням. Як зазначає Н. Михалюк, «навіть при безоплатному договорі доручення витрати повіреного підлягають обов'язковому відшкодуванню довірителем, що ґрунтується на принципі збереження балансу інтересів сторін» [9, с. 399].

У випадку невиконання обов'язків після припинення договору, сторони можуть нести цивільно-правову відповідальність. Наприклад, якщо повірений приховав інформацію або не повернув майно довірителя, останній має право на звернення до суду з вимогою про відшкодування збитків відповідно до загальних норм про зобов'язання (глава 51 ЦК України).

Окремої уваги заслуговує й ситуація, коли повірений вчиняє дії після припинення договору, не знаючи про це. У такому випадку згідно з Листом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 10-1390/0/4-12 від 27.09.2012 р., дії повіреного можуть мати юридичну силу, якщо третя особа обґрунтовано не знала і не могла знати про припинення доручення [17].

Таким чином, припинення договору доручення — це врегульований правовий механізм, який базується як на імперативних, так і на диспозитивних

нормах цивільного законодавства. Його ефективна реалізація передбачає правосвідомість обох сторін, дотримання принципу добросовісності, а також належне документальне оформлення кожного етапу договірних відносин.

3.2. Відповідальність сторін за порушення умов договору

Договір доручення є зобов'язальним правочином, у межах якого сторони — довіритель і повірений — несуть взаємну відповідальність за порушення прийнятих на себе зобов'язань. Відповідальність у межах цього договору має свої особливості, зумовлені фідучіарним характером правовідносин, що базуються на довірі сторін, а також значною мірою регулюється загальними положеннями про зобов'язання, визначеними Цивільним кодексом України.

Відповідно до положень статті 610 Цивільного кодексу України, порушенням зобов'язання вважається його невиконання або неналежне виконання, зокрема у разі прострочення, виконання з порушенням умов або в інший спосіб, не передбачений змістом зобов'язання. Повірений, який не виконав або неналежно виконав доручення, зобов'язаний відшкодувати завдані цим збитки. Як зазначено у статті 1004 ЦК України, повірений зобов'язаний виконати доручення особисто, діяти добросовісно, розумно та у межах наданих повноважень. У разі перевищення цих повноважень без наступного схвалення дій довірителем, усі негативні наслідки лягають на повіреного [3].

Окремо слід звернути увагу на обов'язок повіреного звітувати про виконане доручення та передавати все одержане у зв'язку з його виконанням. Невиконання цього обов'язку також є порушенням умов договору та підставою для застосування майнової відповідальності. Стаття 1006 ЦК України прямо передбачає, що повірений повинен після виконання доручення або його припинення надати звіт і передати довірителю все одержане у зв'язку з виконанням доручення [2].

Довіритель, у свою чергу, також несе відповідальність за порушення своїх зобов'язань, зокрема за несвоєчасну оплату витрат, пов'язаних з виконанням доручення, або відмову прийняти результат виконання. Як зазначено у статті

1007 ЦК України, довіритель зобов'язаний негайно прийняти від повіреного все виконане за договором і, якщо передбачено оплату, — надати відповідну винагороду. Відмова довірителя від прийняття виконаного або безпідставне ухилення від надання компенсації є підставою для притягнення його до відповідальності у формі обов'язку відшкодувати збитки повіреному [4].

Наукове розуміння відповідальності за договором доручення відображає також системну юридичну природу цього виду правовідносин. Так, С. Погребняк слушно зауважує: «Відповідальність за невиконання умов договору доручення має не лише компенсаційний, а й превентивний характер, оскільки забезпечує стабільність цивільного обігу через усвідомлення сторонами наслідків недобросовісної поведінки» [13, с. 24].

Цікаво, що судова практика підтримує принцип рівності сторін у зобов'язальних відносинах, незважаючи на делікатність доручення. У Листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №10-1390/0/4-12 від 27.09.2012 підкреслено, що суди повинні враховувати наміри сторін, принцип добросовісності та конкретні обставини невиконання зобов'язань, зокрема коли йдеться про відмову довірителя від прийняття виконаного повіреним [17].

Крім того, Постанова Вищого господарського суду України від 21.12.2006 №28/209-06 визнає підставою для відповідальності не лише безпосереднє порушення, але й недодержання узгоджених умов, що може трактуватися як відмова від договору без поважних причин [15].

Таким чином, відповідальність за договором доручення покликана забезпечити ефективне виконання доручень та захистити інтереси сторін. Вона реалізується через механізми компенсації збитків, відшкодування витрат, повернення одержаного за дорученням та визнання правочинів недійсними у разі перевищення повноважень. Це підтверджує важливість ретельного правового оформлення договору та дотримання принципів добросовісності у цивільно-правових зобов'язаннях.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі курсової роботи було детально розглянуто питання припинення договору доручення та відповідальності сторін за порушення умов цього правочину. Аналіз підстав припинення договору доручення виявив, що цей процес є багатогранним і залежить від різних чинників, таких як виконання доручення, відмова однієї зі сторін від подальшого виконання зобов'язань або інші обставини, передбачені законодавством чи умовами договору. Найважливішим є те, що припинення договору не звільняє сторін від виконання зобов'язань, що виникли до моменту припинення, що підкреслює необхідність ретельного дотримання умов правочину протягом його дії.

Розгляд відповідальності за порушення умов договору доручення показав, що правова відповідальність є одним із основних механізмів забезпечення виконання умов договору. Відповідно до положень Цивільного кодексу України, сторони можуть нести як договірну, так і позадоговірну відповідальність у разі порушення зобов'язань, що передбачають відшкодування збитків, неустойку або інші заходи впливу. Це забезпечує баланс інтересів між довірцем та повіреним, створюючи ефективний механізм захисту прав сторін.

Також важливим є те, що інститут відповідальності за порушення умов договору доручення є важливою складовою загальної правової системи цивільного обороту, оскільки забезпечує належне виконання договірних зобов'язань і служить гарантією для кожної зі сторін щодо правомірного виконання їхніх обов'язків.

Загалом, третій розділ показав, що процес припинення договору доручення та відповідальність за його порушення є важливими елементами регулювання цивільних правовідносин. Це дозволяє сторонам уникнути правових колізій і забезпечити належний захист прав та інтересів усіх учасників договору, що є основою для стабільного та ефективного функціонування цивільного обороту.

ВИСНОВКИ

Договір доручення є важливим інструментом у цивільному праві, що сприяє розвитку правовідносин між фізичними та юридичними особами. Цей договір, що укладається між довірительом та повіреним, базується на принципах довіри, взаємоповаги та добросовісності. Він регулює питання виконання конкретних завдань, визначає права та обов'язки сторін, а також передбачає відповідальність за порушення умов договору.

Загальна характеристика договору доручення, розглянута в першому розділі курсової роботи, показала, що цей правочин є одним з найбільш гнучких та застосовуваних у цивільному обігу. Поняття договору доручення чітко визначено Цивільним кодексом України, що дозволяє зрозуміти його сутність, особливості та функції в системі цивільного права. Водночас було показано, що договір доручення може мати різноманітні варіанти застосування в залежності від конкретних обставин, зокрема в контексті виконання особистих та майнових завдань.

У другому розділі було детально розглянуто сторони договору доручення, а також їхні права та обов'язки. Визначення сторін — довірительа та повіреного — є важливим аспектом для правильного застосування норм цього договору в юридичній практиці. Важливим є те, що повірений не має права передавати виконання доручення третім особам без погодження з довірительом, а також поважати межі наданих повноважень. Довіритель зобов'язаний компенсувати витрати, понесені повіреним при виконанні доручення, та своєчасно приймати результат виконаних дій. Ці умови важливі для уникнення правових конфліктів і створення стабільних та ефективних правовідносин між сторонами.

Зміст договору доручення також був предметом детального розгляду. Істотними умовами цього договору є предмет (конкретне завдання, яке доручається), умови виконання та терміни. У разі невизначеності або порушення цих умов, виникають підстави для відповідальності сторін. Важливою умовою договору є також його форма, хоча для договору доручення, як правило, достатньо усної або письмової форми, залежно від обсягу виконуваних завдань.

Одним з основних аспектів, які були розглянуті в третій частині роботи, є питання припинення договору доручення та відповідальності сторін. Договір може бути припинений за різними підставами, зокрема за згодою сторін, виконанням зобов'язань, або ж у разі порушення умов договору. Окремо було зосереджено увагу на випадках, коли договір припиняється в результаті дії форс-мажорних обставин або за ініціативою однієї зі сторін через невиконання зобов'язань. Також було розглянуто питання відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору, що передбачає відшкодування збитків, компенсацію витрат та інші форми санкцій.

Однією з ключових складових цієї роботи є аналіз механізмів відповідальності за порушення умов договору доручення. Порушення прав і зобов'язань зобов'язує сторону, яка порушила договір, відшкодувати збитки іншій стороні. Зокрема, повірений несе відповідальність за неналежне виконання доручення та за перевищення своїх повноважень, а довіритель — за неналежне виконання своїх зобов'язань щодо компенсації витрат та прийняття результатів виконаного доручення. Така відповідальність сприяє формуванню довірливих і надійних правовідносин у сфері цивільного обороту.

Таким чином, договір доручення є важливим інститутом цивільного права, що має значний вплив на регулювання відносин між фізичними та юридичними особами. Порушення умов цього договору тягне за собою відповідальність, яка є необхідною для забезпечення справедливості та балансу інтересів сторін. Усе це свідчить про важливість детального розуміння та правильного застосування норм цього інституту в практиці, що, у свою чергу, забезпечує ефективність цивільного обігу та сприяє розвитку правової культури.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що правова регламентація договору доручення є суттєвою частиною цивільного законодавства України, що забезпечує правовий порядок, врегульовує відносини сторін та надає механізми захисту прав і інтересів учасників таких правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексашина Ю. Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин. *Юридична Україна*. 2012. № 12 (120). С. 68–74.
2. Берназ-Лукавецька О. М. Цивільне право. Частина 1 : метод. практикум для здобувачів вищ. освіти ступеня «бакалавр» за спец. 081 «Право»; 293 «Міжнародне право» [Електронне видання]. <https://hdl.handle.net/11300/27122>, 2023. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.27122>(дата звернення: 19.04.2025).
3. Горбова Н., Костів І., Кузьменко О. Договірне право: укладання, виконання та припинення цивільних договорів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-495-508](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-495-508)(дата звернення: 19.04.2025).
4. Дихта Н. М. Договір доручення за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному законодавстві України : thesis. 2018. URL: <http://hdl.handle.net/11300/9604>(дата звернення: 19.04.2025).
5. Доля В. Б. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин. *Восьмі таврійські юридичні наукові читання*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-10>(дата звернення: 19.04.2025).
6. Кузьмич О. Правова характеристика сторін у договорах на користь третіх осіб. *Юридична Україна*. 2012. № 5 (113). С. 44–49.
7. Лук'янчук М. В., Амбруш Г. Л. Права та обов'язки сторін договору доручення : thesis. 2019. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14248>(дата звернення: 19.04.2025).
8. Луць В. В. Строки і терміни у цивільно-правових договорах: окремі аспекти. *Право України*. 2015. № 4. С. 43–50.
9. Михалюк О. Особливості виконання договору доручення третьою особою. *Право України*. 2013. № 5. С. 398–404.
10. Мяловицька Н. А., Златіна Н. Е. М. Н. А. , З. Н. Е. Договір як джерело права. *Al'tmanah prava*. 2019. № 10. С. 70–72.

URL: <https://doi.org/10.33663/2524-017x-2019-10-70-72>(дата звернення: 19.04.2025).

11. Науменко О. Форс-мажор у договорах: підводні камені. *Юридична газета*. 2018. 9 жовт. С. 36–37.

12. Піддубний О. Ю. До питання про розмежування цивільних і господарських договорів і його вплив на інші види договорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2(31). С. 48–51.
URL: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2\(31\).563](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).563)(дата звернення: 19.04.2025).

13. Погребняк С. Договір: загальнотеоретичне розуміння. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 4 (67). С. 17–28.

14. Про затвердження Правил здійснення переказів іноземної валюти за дорученням та на користь фізичних осіб : Постанова Нац. банку України від 14.10.2004 № 486 : станом на 12 лют. 2008 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1402-04#Text>(дата звернення: 19.04.2025).

15. Про зміну умов договору : Постанова Вищого господарського суду України від 21.12.2006 № 28/209-06.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v8_20600-06#Text(дата звернення: 19.04.2025).

16. Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 № 2937-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення: 19.04.2025).

17. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів із зобов'язань, що виникають із договорів та інших правочинів : Лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивільн. і кримін. справ від 27.09.2012 № 10-1390/0/4-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1390740-12#Text>(дата звернення: 19.04.2025).

18. Про спонукання до виконання умов договору та визнання недійсним договору : Постанова Вищого господарського суду України від 20.02.2007

№ 40/439. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_439600-07#Text(дата звернення: 19.04.2025).

19. Про стягнення безпідставно отриманих коштів за платіжним дорученням та визнання недійсним договору уступки (купівлі-продажу) вимоги (цесії): Постанова Вищ. госп. суду України від 01.08.2006 № 3/256. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_256600-06#Text(дата звернення: 19.04.2025).

20. Про узгодження умов договору : Постанова Вищого господарського суду України від 06.07.2005 № 8/51д. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_51d600-05#Text(дата звернення: 19.04.2025).

21. Резворович К., Щербіна Д. Цивільне судочинство в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2023. № 2 (114). С. 86–89.

22. Рєзнікова В., Кравець І. Посередницькі договори як регулятор торговельних відносин. *Право України*. 2022. № 2022/05. С. 66.

23. Родоман Т. О. Одностороння відмова від договору як підстава зміни його умов. *Судова апеляція*. 2014. № 2 (35). С. 106–110.

24. Ткачук О. Цивільне судочинство в умовах глобалізації. *Право України*. 2016. № 9. С. 101–114.

25. Цивільне право України. Частина 2 : навч.-метод. посібник. 2-ге вид. / І. В. Давидова та ін. Одеса : Фенікс, 2023. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.26667>(дата звернення: 19.04.2025).

26. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення: 19.04.2025).

27. Черновол С. О. Договір як загальноправова категорія. *Право і безпека*. 2014. № 4 (55). С. 224–229.

28. Щербаков П. О., Рибицька О. М. Публічні договори і договори приєднання. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики*. 2024. С. 241–243.